

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้เรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์
 - ความหมายของนาฏศิลป์
 - ความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์
 - วิธีสอนนาฏศิลป์
 - สื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์
 - การวัดผลและการประเมินผลการเรียนนาฏศิลป์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริม
 - ความหมายของการสอนซ่อมเสริม
 - ความมุ่งหมายในการสอนซ่อมเสริม
 - หลักการสอนซ่อมเสริม
 - วิธีการสอนซ่อมเสริม
 - การสอนซ่อมเสริมแบบให้นักเรียนช่วยสอนกันเอง
 - การดำเนินการสอนซ่อมเสริม
 - ระยะเวลาและสถานที่ในการสอนซ่อมเสริม
 - การติดตามผลการสอนซ่อมเสริม
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทปวีดีทัศน์
 - ความหมายของเทปวีดีทัศน์
 - คุณลักษณะและประโยชน์ของเทปวีดีทัศน์ต่อการศึกษา
 - รูปแบบของเทปวีดีทัศน์
 - การผลิตเทปวีดีทัศน์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์

ความหมายของนาฏศิลป์

อาภรณ์ และจางตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2527, หน้า 66) ที่ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “นาฏศิลป์” ว่า หมายถึงการร้องรำทำเพลง การให้ความบันเทิงใจอันร่วมด้วยความโน้มเอียงของอารมณ์ และความรู้สึก โดยอาศัยการละครเป็นหลัก หากแต่ศิลปะประเภทนี้จำต้องอาศัยการดนตรี และการร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดคุณค่าในทางศิลปะยิ่งขึ้น

จวีรพรรณ ถินาวงศ์ (2530, หน้า 42) ได้ให้คำจำกัดความของนาฏศิลป์ไว้ว่า นาฏศิลป์ นอกจากจะหมายถึง การฟ้อนรำหรือระบำแล้ว ยังต้องถือเอาความหมายของการร้องเพลง และบรรเลงเข้าร่วมด้วย นาฏศิลป์จึงหมายถึง ศิลปะการละครและฟ้อนรำ

นอกจากนี้ อมรา กล้าเจริญ (2526, หน้า 1-2) ยังได้ประมวลความหมายของคำว่า นาฏศิลป์ เป็นการฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน นอกจากหมายถึงการฟ้อนรำ ระบำรำเต้นแล้ว ยังหมายถึงการร้องเพลงและการบรรเลงด้วย

จากความหมายของนาฏศิลป์ดังกล่าว อาจกล่าวสรุปได้ว่า นาฏศิลป์ เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งอาศัยการแสดงออกด้วยลีลาการฟ้อน รำ ระบำ เต้น และการละคร รวมไปถึงการร้องและการบรรเลงประกอบกันด้วย

ความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์

เรณู โกศินานนท์ (2535, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีโอกาสดำแสดงออก
2. เป็นสันทนาการที่ดี แม้จะไม่แสดงออกเอง แต่ถ้าทราบหลักไว้บ้างก็จะทำให้การชมเกิดอรรถรสมากยิ่งขึ้น วิพากษ์วิจารณ์ได้ถูกต้อง
3. เพื่อเป็นการร่วมมือในการรักษาการรำราชของไทย ให้เป็นสมบัติอันมีค่าประจำชาติ
4. ปลุกฝังให้มีความรักในศิลปะแขนงนี้

5. ให้ความคิดอ่านหรือสติปัญญาจากการชมหรือการแสดง
6. ทำให้สบายใจ
7. ช่วยในการสร้างความถนัดของผู้เรียน ถ้ามีใจรักการแสดงออกก็อาจยึดเป็นอาชีพ
8. ได้ฝึกหัดการประสานงานต่างๆ การทำงานเป็นหมู่คณะ
9. ช่วยในการสร้างบุคลิกภาพ
10. ช่วยในการออกกำลังกาย

อาภรณ์ และ จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2527, หน้า 67) ได้สรุปความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์ว่า เป็นการให้ผู้ศึกษารู้จักและเข้าใจในศิลปะยิ่งขึ้น เพื่อการดำรงไว้ซึ่งสิทธิแห่งการเป็นเจ้าของ เพื่อเตือนให้มนุษย์รู้ซึ่งในคุณค่าแห่งศิลปะของตนเองและผู้อื่น เพื่อฝึกหัดอบรมให้เกิดความรู้ความชำนาญ มีความสามารถในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมให้ศิลปะก้าวหน้าขึ้นสู่ระดับสูงควรแก่การนิยมนยกย่อง ซึ่งจะเป็นทางทำให้เกิดประโยชน์นานาประการ ก่อให้เกิดความรู้ความสามารถในทางวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถปรับปรุงแต่งตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์และทันต่อความเคลื่อนไหวของโลกปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อความมุ่งหมายเป็นส่วนรวม คือ ความเจริญของชาติ

จากแนวคิดเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิชานาฏศิลป์ นอกจากจะมีความมุ่งหมายในการปลูกฝังให้มีนิสัยรักศิลปะการแสดง ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และบุคลิกภาพที่ดีแล้ว วิชานาฏศิลป์ยังสามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้เรียนไปในทางที่ดี ก่อให้เกิดความคิด และกำลังใจในอันที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศชาติ และดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบไป

วิธีสอนนาฏศิลป์

วิธีสอนนาฏศิลป์ มีคุณค่าในด้านสนองตอบความต้องการของเด็ก ทำให้เกิดความร่าเริงและมีคุณค่าทางศิลปะ การสอนเด็กครูจึงควรนำเสนอถึงเรื่องต่างๆ เช่น ความพร้อม ความยากง่าย ความสนใจของเด็กและพยายามนำจุดสนใจนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การสอนให้เกิดประโยชน์ และตรงกับจุดมุ่งหมายนั้น ครูต้องหาวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด จึงจะทำให้บรรลุผล อย่างแท้จริง

วิธีสอนนาฏศิลป์ทั่วไป ตามทัศนะของ อาภรณ์ และ จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2527, หน้า 295) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. ครูต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เกิดความสนุกสนานกับบทเรียน
 2. ครูสอนโดยยึดความสนใจของเด็กเป็นจุดเริ่มต้น และพยายามชักจูงความสนใจนั้นให้สัมพันธ์กับสิ่งที่ครูต้องการ (ครูประเภทนี้เป็นผู้มีความสามารถเป็นพิเศษ)
 3. ครูใช้วิธีสอนหลายแบบจากหลักการสอน นำมาประยุกต์ใช้เฉพาะเด็กและบทเรียน
 4. บรรยายภาคในการสอนเต็มไปด้วยความเป็นมิตร
 5. ครูให้กำลังใจเด็กและคอยกระตุ้นให้ทดลองปฏิบัติเสมอ ๆ
 6. ครูรู้จักสอดแทรกวินัย มารยาท และกวดขันเรื่องระเบียบตามช่วงเวลาที่เหมาะสม
- ลักษณะเฉพาะของการสอนนาฏศิลป์ก็คือ เป็นวิธีการเกี่ยวกับทักษะ ซึ่งมีความหมายถึงวิชาที่ต้องมีการฝึกให้ถูกทาง การทำให้มีนิสัยฝึกฝนตนเองเสมอ ครูผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์วิธีการสอน โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นสำคัญ โดยวิธีการสอนนาฏศิลป์อาจดำเนินการสอนตามลำดับขั้น ดังนี้
1. การกำหนดบทเรียนให้เด็กเรียน ครูต้องทราบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เช่น ประวัติความเป็นมาของการแสดง เพลงที่ขับร้อง เพลงที่บรรเลง การแสดงชุดนี้ตัดตอนมาจากการละครเรื่องอะไร เพื่อให้บทเรียนนาฏศิลป์แต่ละบทมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ความรู้ต่างๆ ที่ต้องการสอดแทรกไม่ควรมากเกินไป
 2. หากเป็นบทเรียนที่ต้องมีดนตรีประกอบ ก็ควรให้ฟังดนตรีจากอุปกรณ์การสอน เช่น จากม้วนเทปบันทึกเสียงก่อน ครูควรชี้แจงให้เห็นว่า ตอนใดของบทเพลงเป็นตอนสำคัญ หรือต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพื่อการเตรียมตัวก่อนการเรียน
 3. หากมีอุปกรณ์ประกอบการแสดงก็ควรแนะนำวิธีการใช้ให้ถูกต้อง และสะดวกต่อการเรียน
 4. บรรยายเพื่อเป็นแนวทางและการสาธิตท่ารำ จะเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการสอนนาฏศิลป์ เพราะเป็นสิ่งที่ดี เมื่อมีตัวอย่างให้ผู้เรียนก็จะทราบว่บทเรียนนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร และตัวผู้เรียนจะต้องทำอะไรบ้าง เมื่อลงมือฝึกปฏิบัติจึงค่อยแบ่งเป็นตอนๆ ถ้ามีภาพท่ารำให้ผู้เรียนดูก็จะเพิ่มความเข้าใจ และทำให้นักเรียนสนใจมากยิ่งขึ้น
 5. การจัดชั้นเรียน จะจัดตามลักษณะของบทเรียน

6. ขั้นตอนการสอน ครูต้องเป็นนักสังเกตการณ์ที่ดี หากจุดอ่อนที่เป็นสาเหตุให้ผู้เรียนทำได้ไม่ดีพอ ครูต้องรำนำนหน้าผู้เรียนด้วยก็ได้ ในตอนนี้เป็นตอนที่ครูจะต้องนำความรู้และประสบการณ์มาใช้เป็นอย่างมาก

7. ระหว่างสอนรำ ครูต้องคอยแก้ไข แนะนำ หรือเตือน เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น การจัดแถว จังหวะ เป็นต้น

วิธีสอนนาฏศิลป์ดังกล่าวสอดคล้องกับ เรณู โกศินานนท์ (2535, หน้า 15-16) ซึ่งได้เสนอหลักการสอนไว้ดังต่อไปนี้

1. สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหายาก
2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล
3. การสอนโดยวิธีสืบเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงท่าที่ยากให้ง่ายเข้า (โดยพยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้)
4. การสอนแต่ละท่าต้องอธิบายให้ละเอียด และถือหลักที่ละน้อยให้แม่นยำ แล้วจึงต่อท่า
5. ระหว่างรำครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาลีลาท่าที่ให้อยู่ในแบบแผน
6. ครูต้องจับผู้เรียนอยู่เสมอ ไม่ใช่รำนำนหน้าอย่างเดียว
7. การใช้ศัพท์นาฏศิลป์ บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้ให้เข้าใจง่าย โดยใช้ศัพท์ธรรมชาติแทนเพื่อสะดวกแก่การจำ ส่วนศัพท์ที่ถูกต้องตามหลักกริยา ให้บอกควบคู่กันไป
8. หัดให้ร้องเพลงประกอบท่ารำด้วย เพื่อปลูกฝังนิสัยการร้องเพลง เพื่อประโยชน์ในการฝึกซ้อมด้วยตนเอง และเพื่อเป็นการผ่อนคลายครู เพราะครูต้องอธิบายขณะร้องด้วย
9. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกันหรือตรงกันข้ามกัน เพื่อไม่ให้จำสับสน
10. วิธีรำนำนหน้าผู้เรียน
 - 10.1 รำนำนหน้า (ครูหันหน้าทิศเดียวกับผู้เรียน) กระทำเมื่อแรกต่อท่า
 - 10.2 รำต่อหน้า หรือประจันหน้า (ครูหันหน้าเข้าหาผู้เรียน) ครูต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการรำกลับข้าง เมื่อหันหน้าเข้าหาผู้เรียนก็จะแลดูไปในทางเดียวกัน การรำประจันหน้านี้นี้เป็นประโยชน์แก่ครูจะได้แลเห็นข้อบกพร่องของนักเรียน
11. เข้มงวดเรื่องแถว และท่วงทีของผู้เรียนให้ระวังอยู่เสมอ
12. สอนโดยแยกท่ารำ ให้ทำทีละอย่าง แล้วค่อยทำพร้อมกัน

13. การใช้เพลง จะกระทำได้เมื่อต่อทำรำเป็นชั้นๆ แล้วให้รำตามเสียงเพลงเป็นช่วงๆ หรือต่อทำรำจนจบเพลงแล้วก็ได้

14. บอกท่าล่วงหน้า ขณะรำต้องคอยบอกท่าที่จะถึง เพื่อให้ผู้เรียนนึกทวน

15. การให้สัญญาณก่อนเปลี่ยนท่า จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรำหมู่ เพื่อความพร้อมเพรียง เช่น การตบมือให้จังหวะ

นอกจากนี้ อมรา กล้าเจริญ (2535, หน้า 48) ยังได้เสนอแนะวิธีการสอนนาฏศิลป์ไว้ว่า ครูผู้สอนต้องพิจารณาเลือกใช้วิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีในการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ครูสามารถเลือกวิธีการสอนแบบต่างๆ ที่นอกเหนือจากการเสนอแบบบรรยาย ซึ่งมีอยู่หลายวิธี เช่น วิธีสอนโดยแบ่งกลุ่มกิจกรรม แบบอภิปราย บทบาทสมมุติ กระบวนการกลุ่ม บทเรียนโปรแกรม เป็นต้น

จากแนววิธีการจัดการสอนนาฏศิลป์ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การสอนนาฏศิลป์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ให้แก่ผู้เรียนพอสมควร เนื่องจากการเรียนการสอนนาฏศิลป์เป็นเรื่องของทักษะการปฏิบัติ จะต้องสอนจากสิ่งที่ย่อยไปหาสิ่งที่ยาก อาศัยความรู้พื้นฐานที่จำเป็นอันเอื้อต่อการเรียนรู้ตามลำดับขั้น โดยวิธีการสอนต้องอาศัยการสาธิตท่ารำ ตลอดจนการสังเกตการปฏิบัติของผู้เรียนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังสามารถเลือกใช้กลวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และจุดประสงค์ในการเรียนอีกด้วย

สื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์

โดยสาเหตุที่เวลาเรียนนาฏศิลป์มีจำกัด ครูต้องรู้จักใช้เวลาที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพมากที่สุด ในส่วนของสื่อการเรียนการสอนนั้น ครูควรจะต้องเตรียมตัวว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมใดและต้องเตรียมอุปกรณ์ใดบ้าง เพื่อจะมีประโยชน์สำหรับกิจกรรมนั้นๆ ซึ่ง เลิศ อำนันทะ และคณะ (2518, หน้า 62) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในการใช้สื่อการสอนนาฏศิลป์ ดังนี้

1. ทำให้นักเรียนได้เรียนพร้อมกันอย่างทั่วถึง
2. ได้รับความสนใจให้นักเรียนได้รวมกิจกรรมมากที่สุด
3. ช่วยให้การสาธิตและการอธิบายของครูชัดเจนขึ้น

4. การมีอุปกรณ์ที่เพียงพอทำให้ผู้เรียนสนุกและไม่เบื่อหน่ายในการรอ
5. ทำให้เด็กได้ฟังทางไกล ตาได้เห็น และมือได้ปฏิบัติทางทักษะนาฏศิลป์
6. อุปกรณ์ หรือสื่อการสอนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ถูกต้อง ชัดเจน และรวดเร็วทันต่อเวลาที่จำกัดมากยิ่งขึ้น

อมรา กล้าเจริญ (2535, หน้า 52) ได้กล่าวถึงประเภทของสื่อการเรียนการสอนนาฏศิลป์ว่าประกอบด้วย

1. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเอกสารใช้ประกอบการสอน ในรูปแบบแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมทักษะนิสัย

2. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่

- 2.1 เครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง กลอง เป็นต้น
- 2.2 ภาพการแสดงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน
- 2.3 ภาพเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกายที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 แผนภูมิเพลง
- 2.5 บัตรคำ หรือบัตรประกอบภาพที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในแต่ละบทเรียน
- 2.6 เทปเพลง เครื่องบันทึกเสียง
- 2.7 เทปวิดีโอ
- 2.8 กล้องชุดการสอน

ซึ่งสื่อการสอนเหล่านี้ ครูผู้สอนสามารถผลิตขึ้นเอง หรือนำสื่อที่สำเร็จมาใช้ในการประกอบการสอนให้เหมาะสมได้

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนนาฏศิลป์

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้หรือความก้าวหน้าในการเรียนนาฏศิลป์นั้น เป็นสิ่งที่อาจดูซับซ้อนกว่าการวัดและการประเมินผลในสาขาวิชาอื่นๆ และค่อนข้างจะผิวนิในการวัดความจำหรือการรับรู้ข้อเท็จจริง การวัดและการประเมินผลทางด้านนาฏศิลป์จะมุ่งด้านการแสดงออกมากกว่าด้านความรู้หรือข้อเท็จจริง ซึ่ง เพ็ญณี กันตะวงษ์ (อ้างใน จารุณี ลิ้มปนนนท์, 2539, หน้า 14) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การประเมินผลด้านความรู้ โดยการใช้คำถามหรือข้อทดสอบ เพื่อต้องการทราบถึงความเข้าใจ หรือการรับรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ลักษณะของรูปแบบการแสดง หรือดนตรี
2. การวัดและประเมินผลจากพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกซึ่งทำได้โดยการสังเกต ในการสังเกต นอกจากจะสังเกตความก้าวหน้าทางด้านการแสดง การฟัง การร้อง ความผสมกลมกลืนในการเคลื่อนไหว แล้ว ยังต้องรวมไปถึงการสังเกตความเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติที่มีต่อนาฏศิลป์ เช่น ความสนใจ ความเอาใจใส่ การทำกิจกรรมกลุ่ม หรือการพัฒนาการทางอารมณ์ในขณะที่ทำกิจกรรม รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ เหล่านี้ต้องอาศัยการสังเกตของผู้สอนเป็นส่วนใหญ่

กรมวิชาการ (2536, หน้า 41) ได้เสนอแนะเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนนาฏศิลป์ได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การสังเกตโดยตรง เป็นการสังเกตทั้งในด้านการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานและพฤติกรรมกรรมการแสดงออก โดยครูจะสร้างแบบกรอกประเมินผลขึ้นเพื่อให้สัมพันธ์กับหน่วยการสอนย่อย โดยวิธีจัดอันดับคุณภาพ เช่น การกำหนดเกณฑ์ไว้ ดังนี้ ระดับคะแนน 3 = ดี ระดับคะแนน 2 = พอใช้ และระดับคะแนน 1 = ควรปรับปรุง เป็นต้น
 2. การสัมภาษณ์ เป็นการประเมินผลเพื่อฟังความคิดเห็น และทัศนคติเกี่ยวกับนาฏศิลป์ การสัมภาษณ์อาจใช้การซักถามด้วยปากเปล่าเพื่อสังเกตผู้เรียน หรืออาจทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นให้ผู้เรียนกรอก
 3. การตรวจผลงาน เป็นการประเมินผลว่านักเรียนมีผลการเรียนในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งครูผู้สอนควรจะประเมินต่อเนื่องกันไป เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียนทุกระยะ
 4. การทดสอบ เป็นการประเมินผลที่ต้องใช้ระยะเวลา เพราะต้องทดสอบเป็นรายบุคคล
- อาภรณ์ และ จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์ (2527, หน้า 489-490) ยังได้เสนอแนะแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนนาฏศิลป์ไว้ ดังนี้

1. ตรวจสอบความรู้ ความสามารถทางทักษะ เจตคติ และลักษณะนิสัยของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น (แบบ ป.02) จุดประสงค์ดังกล่าว เป็นจุดประสงค์สำคัญที่ต้องการให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายปลายทาง ซึ่งหลังจากได้ปฏิบัติกิจกรรมและวัดผลแต่ละจุดประสงค์แล้ว ครูจะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องในด้านต่างๆได้ สำหรับจุดประสงค์บางข้อที่ระบุคุณลักษณะนิสัยที่

ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก อาจไม่สามารถตรวจสอบหรือสรุปได้ทันทีหลังจากการสอบเสร็จสิ้น ครูจึงจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อการสังเกตพฤติกรรมแล้วจึงประเมินสรุปภายหลัง

2. การประเมินผลปลายภาคเรียน / ปลายปี เป็นการประเมินเพื่อดูผลการเรียนโดยสรุปกระทำได้โดยการนำจุดประสงค์ที่วัดไว้ในแต่ละภาคเรียนมาพิจารณาประเมินผลปลายภาคเรียน / ปลายปี โดยใช้จุดประสงค์บางข้อที่สำคัญๆ มาเป็นตัวแทนจุดประสงค์ตลอดภาคเรียนหรือตลอดปี การประเมินผลปลายภาค / ปลายปี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการวัดและตรวจสอบพฤติกรรมในด้านการปฏิบัติจริง วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกตการปฏิบัติจริง และใช้แบบสำรวจรายการหรือแบบการจัดอันดับคุณภาพเป็นเครื่องมือประกอบการสังเกตได้

ตอนที่ 2 เป็นการวัดผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดความรู้ ความคิดเห็นของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบ ซึ่งอาจใช้วิธีการสอบข้อเขียน ปากเปล่าตามความเหมาะสม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริม

ความหมายของการสอนซ่อมเสริม

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2523, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของ “การสอนซ่อมเสริม” คือ การให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้มีเวลาเรียนเพิ่มขึ้น ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เข้าใจขึ้นจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

บันลือ พฤกษ์วัน (2525, หน้า 116) กล่าวว่า การสอนซ่อมเสริม หมายถึง วิธีสอนแบบหนึ่งที่จะช่วยแก้ไข ส่งเสริมเด็กเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กให้เรียนดีขึ้น เป็นการมุ่งที่จะช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน หรือมีปัญหาในการเรียนโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สามารถเรียนทันเพื่อน หรือมีพื้นฐานทางวิชาการสูงขึ้น

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525, หน้า 161) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่า เป็นการสอนเด็กเพื่อซ่อมเสริมส่วนที่เด็กยังบกพร่อง และเสริมในสิ่งที่เราปรารถนาจะให้เด็กเจริญก้าวหน้าในทางที่ดี ให้เขาเหล่านั้นประสบผลสำเร็จในการเรียนด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

วิชัย พาณิชยสว (2528, หน้า 505) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริม หมายถึง การสอนที่จัดขึ้นเพื่อแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง หรือส่งเสริมทักษะความสามารถให้กับนักเรียนเป็นกรณีพิเศษ ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนปกติ โดยอาจจัดการสอนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มย่อย ๆ ก็ได้

กล่าวโดยสรุป การสอนซ่อมเสริมเป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้าไม่ทันเพื่อน หรือมีข้อบกพร่อง โดยให้อีกโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจเพิ่มขึ้น ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้มีพัฒนาการเรียนรู้ได้เต็มความสามารถในแนวทางที่ถูกต้องจนทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้

ความมุ่งหมายในการสอนซ่อมเสริม

ศรียา และ ประภัศสร นิยมธรรม (2525, หน้า 26-28) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสอนซ่อมเสริมว่า การสอนซ่อมเสริมมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาความสามารถในการเรียน ดังนั้น การสอนซ่อมเสริมจึงประมวลเอาทั้งการแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนการสอนเพื่อเสริมสมรรถภาพของเด็ก ด้วยเหตุนี้เด็กที่มาเรียนโดยไม่ได้มีปัญหาใด ๆ ก็จะได้รับส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาความสามารถตามสมรรถวิสัยของเขาด้วย การที่จะดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว จึงจำเป็นต้องต้องแยกประเภทของการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและลักษณะของเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ ลือชา สร้อยพาน (2525, หน้า 357) ยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริมที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. ช่วยเหลือเด็กที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำให้มีพื้นฐานความรู้สูงขึ้น พอที่จะช่วยเรียนร่วมกับนักเรียนในกลุ่มก่อนที่จะมีการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ
2. ช่วยเหลือเด็กที่เรียนช้าให้มีความรู้ความเข้าใจทัดเทียมกับนักเรียนอื่น ๆ ในระหว่างที่มีการเรียนการสอน
3. ช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินผลการเรียน มีความรู้เพียงพอเพื่อให้สามารถแก้ตัวจนบรรลุวัตถุประสงค์
4. ช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านการประเมินผลรายวิชา แต่มีผลการเรียนอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น
5. เป็นการป้องกันหรือลดปัญหาที่จะเป็นผลต่อเนื่องติดตตามาคือ นักเรียนที่มีปัญหาการเรียนจะเป็นผู้มีปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ เมื่อเกิดความรู้สึกว่าวุ่น หรือไม่สบายใจ อับอายหรือท้อใจ เนื่องจากไม่

ประสบความสำเร็จในการเรียน ก็จะแสดงออกในทางอื่น เช่น การขาดเรียนบ่อย ๆ หรือการหนีเรียน เป็นต้น

หลักการสอนซ่อมเสริม

ประคอง สุทธิสาร (2526 อ้างใน พิชิต ต๊ะวงศ์, 2538, หน้า 14-16) ได้กล่าวถึง หลักการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า

1. ครูต้องวิเคราะห์ปัญหาของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเสียก่อน โดยวิธีการวินิจฉัยเด็กจากรายละเอียดต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อนำมาวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้เหมาะสม จะสอนเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลก็ได้
2. ครูจะต้องทราบวิธีการรับรู้ของเด็กแต่ละคนว่า มีจุดเด่นและจุดด้อยในการรับรู้ทางด้านใดบ้าง บางคนรับรู้ด้วยการมองเห็นดีกว่าการได้ยิน บางคนรับรู้จากการสัมผัสดีกว่าการเห็น ครูจึงควรบ่อนความรู้ในทางจุดเด่น และช่วยสอนซ่อมเสริม หรือแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดด้อย สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ต้องคำนึงคือ ความพร้อมของเด็ก
3. การสอนซ่อมเสริม อาจสอนในเวลาเรียน ขณะเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ หรือเวลาก่อนเข้าเรียนในตอนเช้า และพักกลางวัน หรือหลังจากเลิกเรียนแล้ว ในการสอนแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้เวลานานเกินไป
4. ควรใช้วิธีสอนใหม่ ๆ ไม่ซ้ำกับวิธีเดิมที่นักเรียนเรียนล้มเหลวมาแล้ว ควรหาวิธีสอนที่แปลกเปลี่ยนไปจากเดิม และไม่ควรสอนในสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้แล้วซ้ำอีก เด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย ถ้าจำเป็นต้องทบทวนความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงบทเรียนใหม่ ก็ควรใช้เวลาที่เหมาะสม
5. ครูควรวางแผนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก เพื่อที่จะได้ดำเนินการได้ถูกต้องบรรลุผลที่ต้องการ เพราะเด็กแต่ละคนจะมีปัญหาที่แตกต่างกัน หากเด็กเรียนหลาย ๆ วิชา ควรแก้ไขหรือซ่อมเสริมทีละอย่าง ไม่ควรสอนครั้งเดียวกันหลาย ๆ วิชา
6. ในการสอนให้ได้ผลดีนั้น ครูควรใช้อุปกรณ์มาประกอบการสอนให้มาก เพราะเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จะเรียนรู้ได้จากรูปธรรมมากกว่าทางนามธรรม ให้เด็กเรียนปนเล่นกับอุปกรณ์ที่ครูจัดมาให้เพื่อซ่อมเสริมเฉพาะเรื่อง

7. ครูควรติดตามผลการพัฒนาของเด็กอย่างใกล้ชิดว่า หลังจากการสอนซ่อมเสริมแล้ว เด็กมีพัฒนาการขึ้นมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้วางแผนขั้นตอนต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูจึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของเด็ก ตลอดจนผลการเรียนของเด็กเอาไว้เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนของเด็กก่อนการสอนซ่อมเสริม

8. ครูต้องรู้จักกระตุ้นเด็กให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน รู้จักวิธีเสริมพลังเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับเด็ก พยายามช่วยให้เด็กได้รับความสำเร็จในการเรียน การพูดชมเชย หรือการให้รางวัล ก็เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นได้มากกว่าการลงโทษ

9. ครูที่สอนซ่อมเสริมควรมีความรักเด็ก มีความเมตตาเด็ก เป็นผู้เข้าใจเด็ก มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่โกรธง่าย และใช้หลักจิตวิทยาในการแก้ปัญหา

10. การสอนซ่อมเสริมควรได้รับความร่วมมือระหว่าง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย จึงจะทำให้โครงการสอนซ่อมเสริมมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการสอนซ่อมเสริมโดยทั่ว ๆ ไป ครูควรมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาของนักเรียนที่ควรได้รับการสอนซ่อมเสริมก่อน จากนั้นจึงวางแผนการสอน โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ตลอดจนมีการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมด้วย

วิธีการสอนซ่อมเสริม

สุรชัย ขวัญเมือง (2522, หน้า 184) . สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2523, หน้า 3-4) และ ชูศรี สนิทประชากร (2536, หน้า 167-168) ได้เสนอรูปแบบและวิธีการสอนซ่อมเสริมที่เป็นแนวทางในการเลือกใช้ซึ่งมีวิธีการคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. นักเรียนช่วยสอนกันเอง ในการสอนซ่อมเสริม ผู้สอนอาจจะคัดเลือกนักเรียนที่เรียนเก่งช่วยสอนนักเรียนที่เรียนอ่อน หรือไม่บรรลุลัพธ์ประสงค์ โดยใช้สอนแบบตัวต่อตัว หรือสอนเป็นกลุ่มย่อย ข้อดีของการให้นักเรียนช่วยสอนกันเองก็คือ นักเรียนใช้ภาษาในระดับเดียวกัน ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ก็ดี การใช้ถ้อยคำในการอธิบายก็ดี ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าภาษาที่ครูใช้ และหยังยังทำให้ผู้ช่วยสอนสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น การคัดเลือกผู้ช่วยสอน นอกจากจะเลือกนักเรียนเก่งในชั้นเดียวกันแล้ว อาจใช้นักเรียนที่อยู่ระดับชั้นสูงขึ้นไปก็ย่อมจะได้

2. การสอนแบบตัวต่อตัว การสอนซ่อมเสริมแบบตัวต่อตัวระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะผู้สอนสามารถเลือกใช้ถ้อยคำหรือวิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียน สามารถชักจูงความสนใจของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิด และสามารถสอนได้ตรงตามที่นักเรียนประสบปัญหา

3. การสอนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อความสะดวกควรจัดนักเรียนที่มีปัญหาเหมือน ๆ กัน อยู่ในกลุ่มเดียวกัน กลุ่มหนึ่งประมาณ 2-3 คน ผู้สอนอาจใช้วิธีสอนและให้งานสลับหมุนเวียนกันไปทีละกลุ่ม นักเรียนในแต่ละกลุ่มก็จะช่วยกันแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือกัน ไม่ทำให้ใครรู้สึกว่ามีปมด้อยหรือปมเด่น

4. การใช้แบบเรียนสำเร็จรูป ในกรณีที่ผู้สอนพบว่า นักเรียนมีปัญหาการเรียนในบางเรื่อง ก็อาจจะใช้แบบเรียนสำเร็จรูปแบบง่าย ไม่ซับซ้อนเป็นสื่อในการเรียน โดยนักเรียนแต่ละคนจะต้องอ่าน ทำแบบฝึกหัด และตรวจคำตอบของตนเองโดยแบบฝึกหัดสำเร็จรูปนั้น

5. สมุดแบบฝึกหัดเรียนด้วยตนเอง ลักษณะของสมุดแบบฝึกหัดเรียนด้วยตนเองจะคล้ายแบบเรียนสำเร็จรูป เพราะเริ่มต้นด้วยการให้บทเรียนแล้วให้ทำแบบฝึกหัด ต่อจากนั้นจึงเฉลยคำตอบ ลักษณะที่แตกต่างกันคือ สมุดแบบฝึกหัดมีแบบฝึกหัดมากกว่าแบบเรียนสำเร็จรูปเพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัดเป็นการฝึกทักษะให้มากที่สุด

6. การให้งานเพิ่ม ภายหลังการวินิจฉัยปัญหา ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจแล้ว แต่สมควรได้รับการฝึกทักษะเพิ่มขึ้นอีก ผู้สอนอาจใช้วิธีการมอบหมายงานให้ทำ เช่น ทำแบบฝึกหัดที่มีระดับความยากง่ายใกล้เคียงเพิ่มขึ้น โดยจะทำที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

7. การใช้เครื่องมือสื่อทัศนศึกษา ในการเรียนรู้ของคนเรานั้นจะดำเนินไปด้วยดี ถ้าหากผู้เรียนได้สัมผัส หรือลงมือกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นครูจึงควรหาวิธีการที่เหมาะสม พยายามเปลี่ยนบทเรียนจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ อาจทำให้ผู้เรียนเห็นชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การใช้ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

8. การสอนซ้ำ จะใช้เมื่อนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่ครูกำหนดไว้

9. การให้เด็กเล่นเกม ซึ่งจะนำความรู้จากเรื่องที่เรียนมาไว้ในรูปแบบของเกม การใช้วิธีสอนแบบนี้จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี ไม่เบื่อหน่าย

กล่าวโดยสรุปว่า วิธีสอนซ่อมเสริมมีหลายวิธีหรือหลายรูปแบบ ที่ครูผู้สอนจะสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอนซ่อมเสริมแต่ละครั้ง โดยคำนึงว่าสอนเนื้อหาอะไร สอนเพื่อใคร และสอนอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของนักเรียน

การสอนซ่อมเสริมแบบให้นักเรียนช่วยสอนกันเอง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสอนซ่อมเสริมแบบนักเรียนช่วยสอนกันเองเป็นรูปแบบหนึ่ง โดยให้นักเรียนเก่งหรือนักเรียนที่มีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์สูงช่วยสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือมีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ต่ำ เนื่องด้วยวิธีการดังกล่าวมีความเหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนาฏศิลป์ที่เน้นการแสดงออกร่วมกัน อาศัยความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติเป็นหมู่คณะ โดยเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนจนสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน สอดคล้องกับคุณลักษณะของการสอนซ่อมเสริมแบบนักเรียนช่วยสอนกันเองตามที่ สมศักดิ์สินธุระเวชญ์ (2523, หน้า 3) ได้กล่าวว่า ในการสอนซ่อมเสริม ผู้สอนอาจจะคัดเลือกนักเรียนเก่งช่วยสอนนักเรียนที่ยังไม่บรรลุจุดประสงค์ โดยให้ช่วยสอนตัวต่อตัวหรือสอนเป็นกลุ่มย่อย ข้อดีของการที่ให้นักเรียนช่วยสอนกันเองก็คือ นักเรียนจะใช้ภาษาแบบเดียวกัน ทำให้การถ่ายทอดความรู้เข้าใจง่ายขึ้น การใช้ถ้อยคำอธิบายย่อมนจะทำให้เข้าใจได้ง่ายกว่าภาษาที่ครูใช้ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และยังช่วยให้นักเรียนที่ทำหน้าที่ช่วยสอนมีความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น

นอกจากนี้ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2522, หน้า 11-12) ยังได้เสนอหลักการสอนซ่อมเสริมโดยให้นักเรียนช่วยสอนกันเองว่า การแบ่งกลุ่มนักเรียนในชั้นเรียนโดยคละกันระหว่างนักเรียนที่เรียนเก่งกับนักเรียนที่เรียนอ่อนเข้าด้วยกัน แล้วให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่ม ครูต้องคอยเน้นให้นักเรียนแข่งขันกันระหว่างกลุ่มมากกว่าแข่งขันระหว่างบุคคล และสอดแทรกให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม โดยเน้นให้นักเรียนที่เรียนเก่งช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน ในการช่วยอธิบายเรื่องที่เพื่อนยังไม่เข้าใจหรือช่วยสอนเพื่อนในเรื่องที่ครูกำหนดให้ ซึ่งในระยะแรกครูอาจต้องคอยควบคุมและคอยให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทั้งที่เรียนเก่งและนักเรียนที่เรียนอ่อนในเรื่องวิธีการที่จะถ่ายทอด และรับความรู้จากเพื่อน จนกว่านักเรียนจะเคยชินและคุ้นเคยกับวิธีการดังกล่าว จึงปล่อยให้เด็กสอนซ่อมเสริมกันเองต่อไป นอกจากนั้นต้องพยายามทำความเข้าใจกับนักเรียนว่า การเรียนหรือขอคำแนะนำจากเพื่อนไม่ใช่สิ่งที่น่าอาย เพราะนักเรียนแต่ละคนย่อมมีความสามารถไม่เท่ากัน และการช่วยเหลือเพื่อนเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจอีกด้วย

การดำเนินการสอนซ่อมเสริม

อำไพ สุจริตกุล (2524 อ้างใน สุพร จวีศักดิ์, 2531, หน้า 24) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีดำเนินการสอนซ่อมเสริมว่า ในการสอนซ่อมเสริมนั้น ก่อนอื่นครูจำเป็นต้องตรวจสอบหาสาเหตุของความบกพร่องให้รู้แน่ชัดเสียก่อน แล้วจึงแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กแต่ละคน โดยการดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. วัดความสามารถทั่วไปในการเรียนเพื่อหาข้อบกพร่องทางการเรียน
2. แยกนักเรียนที่มีความบกพร่องเพื่อสอนซ่อมเสริม แต่ไม่จำเป็นต้องบอกให้นักเรียนรู้ตัว เพราะบางคนอาจเกิดความรู้สึกว่าเป็นปมด้อย นักเรียนที่แยกออกมานั้นมักเป็นนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำกว่าระดับเฉลี่ย
3. สำรวจข้อบกพร่องของนักเรียนที่แยกออกมาให้แน่ชัดว่า มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรืออารมณ์ เพื่อหาทางช่วยเหลือแก้ไขในแนวทางที่เหมาะสม
4. ดำเนินการแก้ไขโดยเริ่มวิธีสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนแต่ละคนเมื่อทราบข้อบกพร่องของนักเรียนแน่ชัดแล้ว
5. ติดตามผลการสอนซ่อมเสริมของนักเรียนแต่ละคนอย่างใกล้ชิด

ระยะเวลาและสถานที่ในการสอนซ่อมเสริม

ศรียา และ ประภัสสร นิยมธรรม (2525, หน้า 77-79) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ใช้ในการสอนซ่อมเสริมว่า เวลาและสถานที่ในการสอนซ่อมเสริม เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะปัญหาของเด็กแต่ละคนต่างกัน ทำให้วิธีสอนเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน ช่วงเวลาที่สอนซ่อมเสริมนั้นครูอาจจะสอนในเวลาเรียนปกติ ก่อนเข้าห้องเรียนตอนเช้า ขณะพักรับประทานอาหารกลางวัน หลังเลิกเรียนตอนเย็น หรือวันหยุดราชการต่าง ๆ ครูควรสอนหลายๆ ครั้ง แต่ความถี่น้อยของเวลาในการสอนแต่ละครั้งไม่ควรจะเกิน 1 ชั่วโมง และไม่ควรน้อยกว่า 15 นาที

ปกติช่วงเวลาของความสนใจของแต่ละคน และคนในแต่ละวัยย่อมไม่เหมือนกัน เด็กเล็ก ๆ มักมีช่วงความสนใจสั้น ครูผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนกิจกรรมบ่อย ๆ เด็กที่มาเข้าโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมนั้น

ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความล้มเหลวหรือมีข้อขัดข้องทางการเรียน ความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนจึงมักอยู่ในระดับต่ำ เพราะฉะนั้นหากครูผู้สอนใช้เวลาในแต่ละช่วงนานเกินไปก็จะเป็นการเล็งผลเลิศที่เปล่าประโยชน์ ด้วยเด็กจะเกิดความเบื่อหน่ายที่จะต้องจำเจอยู่กับสิ่งที่ตนเป็นจุดอ่อนของตนเอง แต่สำหรับเด็กฉลาดที่ต้องการเวลาพิเศษสำหรับการฝึกฝนด้วยตนเองนั้นเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในข่ายนี้ เพราะเด็กฉลาดประเภทนั้นจะมีช่วงความสนใจในเนื้อหาวิชาแต่ละอย่างต่างกันไป สำหรับเรื่องที่เขาพอใจ เขาอาจใช้เวลาคราวละนาน ๆ กว่า 1 ชั่วโมงก็ยอมทำได้

ในการสอนซ่อมเสริมแก่เด็กแต่ละคนนั้น จำนวนครั้งในการสอนของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว คือครูจะให้บริการการแก้ไขหรือซ่อมเสริมไปจนกว่าจะประเมินผลใหม่ได้ว่า เด็กอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจแล้ว และสามารถเรียนได้ตามปกติ และหากมีปัญหาใหม่ในโอกาสต่อไป เด็กคนนั้นก็อาจมารับบริการใหม่ได้ ตราบเท่าที่กระบวนการเรียนการสอนยังคงดำเนินต่อไป

ส่วนการจัดสถานที่สำหรับการสอนซ่อมเสริมนั้น แต่ละโรงเรียนย่อมแตกต่างกันออกไปตามขนาดของโรงเรียน สภาพความพร้อมของครู และปัญหาของโรงเรียน ในกรณีที่มีครูน้อยและมีผู้เชี่ยวชาญโดยตรงในการสอนซ่อมเสริมหรือการแก้ไขไม่ว่าด้านใด หน้าที่ส่วนใหญ่ก็มักตกอยู่กับครูประจำชั้น ในสภาพเช่นนั้น สถานที่ก็มักเป็นห้องเรียนตามปกติ หรือไม่กี่ห้องพักครูในโรงเรียนใหญ่ ๆ ที่มีนักเรียนมาก ห้องพิเศษสำหรับจัดสอนโดยเฉพาะและมีครูผู้เชี่ยวชาญประจำสาขาอยู่ในห้องนั้นอาจแบ่งเป็นศูนย์บริการในด้านต่าง ๆ ห้องสมุด ห้องแนะแนว หรือได้ต้นไม้ เป็นต้น ฉะนั้นสถานที่ในการให้บริการจึงแตกต่างกันไปตามกำลังทรัพย์ของโรงเรียนอีกด้วย นอกเหนือไปจากความพร้อมทางกำลังครู และอุปกรณ์ที่จำเป็น อย่างไรก็ตามวิธีสอนที่ดีก็ควรคำนึงถึงคือบรรยากาศในการเรียนการสอนจะต้องไม่เครียดจนเกินไป และวิธีสอนก็ต้องเหมาะสมกับลักษณะของปัญหาจริง ๆ

การติดตามผลการสอนซ่อมเสริม

พันทิพา อุทัยสุข (2523, หน้า 17) และ บัณฑิต พุทธรักษ์ (2525, หน้า 177) ได้กล่าวถึงการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้ บันทึกผลการเรียนซ่อมเสริมของเด็กว่า มีความก้าวหน้าในการเรียนมากน้อยเพียงใด เป็นรายวันหรือสัปดาห์ ทดสอบจนสังเกตวิธีการเรียน การทำงานของเด็กแต่ละคนในกลุ่มเล็ก ๆ ที่สอนซ่อมเสริมนั้น จะช่วยให้ครูได้ทราบถึงความสนใจ ความก้าวหน้า

ความริเริ่มต่าง ๆ ของเด็กซึ่งอาจเห็นได้ นอกจากจะเป็นประโยชน์จากการศึกษาเฉพาะกลุ่มแล้ว ยังเป็นบันทึกที่มีคุณค่า ซึ่งจะเป็นแนวคิดในการสอนซ่อมเสริมในโอกาสต่อ ๆ ไปอีกด้วย เพราะบันทึกนั้น ๆ อาจแสดงให้เห็นสิ่งที่น่าจะสอนจะฝึกหรือให้งานแบบฝึกหัดให้มีความละเอียดรอบคอบได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้วิธีการติดตามผลการสอนซ่อมเสริมอาจทำได้ ดังนี้

1. วัดความก้าวหน้าผลการเรียนของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
2. ตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนในวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. สังเกตดูความสนใจ การร่วมกิจกรรม และสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง
4. ใช้การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม หรือแบบทดสอบ ประเมินกิจกรรมที่ทำให้ทำได้ดีเพียงใด
5. ตรวจสอบงานที่ได้รับมอบหมาย
6. ตรวจสอบจากการผ่านจุดประสงค์ระหว่างเรียน การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02

ผลการสอบกลางภาคเรียน และปลายภาคเรียน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การติดตามผลการสอนซ่อมเสริมนั้น ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การให้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งการบันทึกผลการสอนซ่อมเสริมนักเรียนไว้เป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อทราบความก้าวหน้าของนักเรียน และความเหมาะสมของกิจกรรมที่จัดให้ เพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการสอนซ่อมเสริมที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทปวิดีโอทัศน์

ความหมายของเทปวิดีโอทัศน์

เดชา จันทภาษา (อ้างใน อนันต์นพ นิรมล, 2531, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของเทปวิดีโอทัศน์ (Video Tape Recorder) ว่า เป็นอุปกรณ์เกี่ยวกับโทรทัศน์ชนิดหนึ่ง ที่สามารถบันทึกได้ทั้งสัญญาณภาพ และสัญญาณเสียงที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับธรรมชาติ

จิราพรรณ พิรุณ (2533, หน้า 8) ได้สรุปว่า เทปวิดีโอทัศน์ หมายถึง สารสังเคราะห์ที่เคลือบด้วยสารแม่เหล็ก สามารถบันทึกสัญญาณภาพและเสียงได้โดยผ่านกล้องโทรทัศน์ โดยใช้เครื่องบันทึกภาพหรือเครื่องรับโทรทัศน์โดยตรง แล้วสามารถนำมาเล่นกลับ หรือถ่ายทอดออกมาโดยเครื่องบันทึกภาพ

ซึ่งเครื่องบันทึกภาพจะทำให้ปรากฏภาพและเสียงที่เครื่องรับโทรทัศน์ สอดคล้องกับ กัลยา ยอดระยับ (2535, หน้า 6) ที่ได้ให้ความหมายว่า เทปวิดีโอเป็นรายการที่ถูกบันทึกไว้ในเทปวิดีโอ ในรูปของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า โดยได้รับสัญญาณจากกล้องโทรทัศน์ แล้วสามารถนำมาเล่นกลับหรือถ่ายทอดเป็นภาพและเสียงดังเดิม และสามารถนำไปใช้ได้หลายครั้งกับเครื่องบันทึกภาพ และเครื่องรับโทรทัศน์

นอกจากนี้ อุดม รัตนอำพรโสภณ (2530, หน้า 3) ยังได้กล่าวถึงความหมายของเทปวิดีโอที่ใช้ในการสอนว่าหมายถึง การนำเสนอเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่จะทำการสอนโดยถูกบันทึกไว้ในแถบบันทึกที่ผลิตขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจจะนำสื่ออื่นๆ เช่น ของจริง ของจำลอง รูปภาพ รวมทั้งเทคนิค วิธีการต่างๆ มาประกอบด้วย

คุณลักษณะและประโยชน์ของเทปวิดีโอต่อการศึกษา

นิรุต สุพรรณชาติ (2523) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะและคุณค่าของเทปวิดีโอที่มีต่อการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่เข้าถึงคนหมู่มากได้พร้อมๆ กัน โดยสะดวกและประหยัด
2. เป็นการผสมผสานที่ดีที่สุดระหว่างวิทยุกับเทปวิดีโอ
3. เป็นเครื่องมือที่สามารถเอาชนะอุปสรรคของการเรียนรู้หลายประการ เพราะ เทปวิดีโอสามารถเสนอความคิดที่สำคัญ สร้างทัศนคติ ให้ข่าวสารโดยที่ผู้รับไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทางด้านเฉพาะหรือต้องเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์จริง
4. เป็นการขยายความสามารถส่วนตัวของครูที่เก่งๆ หรือผู้ที่เชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะให้ถึงผู้รับได้มาก
5. มีความเป็นปัจจุบันทันด่วน ทำให้ผู้เรียนสนใจมาก ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้สูง
6. สามารถนำเอาอุปกรณ์อื่นๆ เช่น ของจริง รูปภาพ ภาพยนตร์ ฯลฯ มาใช้ร่วมกับเทปวิดีโอได้สะดวก และการใช้อุปกรณ์หลายอย่างร่วมกันนี้ ผู้เรียนย่อมเกิดการเรียนรู้ได้ดี
7. การวิจัยพบว่า เทปวิดีโอใช้สอนหลักการ ความคิดรวบยอดและกฎเกณฑ์ได้ดีที่สุด สอดคล้องกับ วิจิตร ภักดีรัตน์ (2523, หน้า 327-329) ได้กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของเทปวิดีโอเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

1. เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำเอาสื่อการสอนหลายทางมาใช้ร่วมกันอย่างสอดคล้อง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เช่น ระบบภาพ ระบบเสียง ของจริง รูปภาพ หรืออุปกรณ์อื่นๆ
2. เป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญในการเรียนการสอนโดยใช้ได้กับนักเรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
3. เป็นแหล่งวิทยาการอันสมบูรณ์ เพราะเป็นแหล่งเผยแพร่ภาพการสอนไปได้ไกล และกว้างขวาง นักเรียนมีโอกาสรับประสบการณ์ที่ได้เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดี
4. ช่วยปรับปรุงการสอนของครูประจำการ โดยสามารถจดจำตัวอย่างหรือกลวิธีในการสอนที่ดี หรือแขนงที่ตนไม่ถนัดจากตัวแบบซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในแต่ละสาขา แล้วนำไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้เกิดผลดีแก่นักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย
5. สามารถเสนอภาพในมุมต่างๆ วิธีการถ่ายทำ และตัดต่อ ทำให้ผู้ดูได้เห็นในสิ่งที่ต้องการเน้น หรือนำเสนอได้อย่างชัดเจน
6. สามารถเปิดดูซ้ำ ๆ ได้หลายครั้งหลายสถานที่ด้วยความสะดวก
7. สามารถเห็นทั้งภาพ และได้ยินทั้งเสียง ทำให้เกิดความเข้าใจในการเรียนมากกว่าการฟังครู บรรยายเพียงอย่างเดียว
8. แสดงการสาธิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในบทเรียนที่มีอาศัยการแสดงตัวอย่างวิธีการหรือที่มีการปฏิบัติ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ขับร้อง ดนตรี นาฏศิลป์ การแสดง หรือทักษะด้านอื่นๆ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีเหมือนกับการสอนของครูจริงๆ
9. ใช้สอนกับนักเรียนจำนวนมากในห้องเรียนขนาดใหญ่ หรือห้องอื่นๆ หลายห้อง เป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
10. เป็นเครื่องมือสื่อความรู้ได้รวดเร็ว ทำให้เกิดความรู้ลึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง
11. ช่วยให้ศิลปวัฒนธรรมและความรู้บางอย่างที่ถูกกลบเลี้ยวได้รับการฟื้นฟูให้มีชีวิตชีวาได้ เช่น การเล่นดนตรีบางชนิด หรือการแสดงพื้นเมืองบางอย่างที่หาดูได้ยาก ตลอดจนศิลปะที่อยู่ตามโบราณสถาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ไพโรจน์ ตีรณธนากุล และคณะ (2528, หน้า 3-4) ได้กล่าวว่า ในแวดวงการศึกษาในปัจจุบันจะพบปัญหาต่างๆ เช่น ครูไม่มีทักษะการสอนที่ดี ขาดความรู้ และความรอบรู้ที่เหมาะสม ซึ่งเป็น

ปัญหาที่สามารถนำเอาเทปวีดิทัศน์มาช่วยได้ไม่ยากนัก ทั้งนี้เพราะเทปวีดิทัศน์มีคุณลักษณะและคุณค่า คือ

1. มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูง มีทั้งภาพและเสียงในเวลาเดียวกัน
2. สามารถต่อขยายให้นักเรียนดูครั้งละหลายๆ คนได้
3. สามารถหยุดดูภาพนิ่งบางจุดหรือดูซ้ำ หรือดูภาพช้า โดยไม่ทำให้เนื้อเรื่องเสียไป
4. ใช้ประกอบการเรียนซ่อมเสริม (Remedial) รายบุคคล หรือรายกลุ่มได้ ใช้ทั้งผู้เรียนเรียนเร็ว หรือเรียนช้า โดยให้เรียนไปตามความสามารถของบุคคล
5. ใช้ในการฝึกทักษะการแสดงหรือการสอน (Microteaching) ของครูได้
6. ครูสามารถสร้างเทปวีดิทัศน์ขึ้นเอง เพื่อให้ได้วีดิทัศน์การศึกษาตามที่ครูต้องการได้

รูปแบบของเทปวีดิทัศน์

วสันต์ อดิศักดิ์ (2528, หน้า 210-211) และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2531, หน้า 731-736)

ได้เสนอรูปแบบของรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาที่คล้ายคลึงกันไว้ 12 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบพูดหรือบรรยายคนเดียว รายการจะน่าสนใจเมื่อผู้ดำเนินรายการมีความรู้ และมีความสามารถในการพูดและการเสนอเนื้อหาสาระ และต้องมีภาพหรือภาพยนตร์ประกอบ
2. รูปแบบสนทนา เป็นรายการที่มีคนมาพูดคุยกัน 2 คน หรือเป็นคู่สนทนาแสดงความคิดเห็นประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งคู่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การสนทนานี้อาจจะมี 2-3 คน ก็ได้
3. รูปแบบอภิปราย เป็นรายการที่มีผู้ดำเนินการอภิปราย หนึ่งคนป้อนประเด็น หรือถามให้ผู้ร่วมอภิปรายตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 4 คน โดยผู้อภิปรายแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อประเด็นต่างๆ โดยอาจเสริมหรือขัดแย้งคนที่พูดก่อนก็ได้
4. รูปแบบสัมภาษณ์ รายการสัมภาษณ์ขนาดยาว 30 นาที หรือขนาดสั้นๆ ที่จะนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของรายการสารคดีหรือรายการพูดคนเดียวได้
5. รูปแบบเกมหรือตอบปัญหา เป็นรายการที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างคนหรือกลุ่มของผู้ที่มาร่วมรายการด้วยการเล่นเกมหรือตอบปัญหา

6. รูปแบบสารคดี เป็นรายการที่ให้ความรู้และการศึกษาได้ดีมาก เพราะเสนอเป็นภาพควบคู่กับเสียงเป็นส่วนใหญ่ แต่ต้องเสียเวลาในการเก็บภาพที่ดี และตรงกับความต้องการ จึงเป็นรายการที่ต้องใช้งบประมาณและเวลาดำเนินการมาก

7. รูปแบบละคร เป็นรายการที่เสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยการจำลองสถานการณ์เป็นละคร มีการกำหนดผู้แสดง จัดสร้างให้สมจริงและใช้เทคนิคการละครเพื่อเสนอเรื่องราวให้เหมือนจริงมากที่สุด

8. รูปแบบสารละคร เป็นรายการที่ผสมผสานรูปแบบสารคดีเข้ากับรูปแบบละครหรือการนำละครมาประกอบรายการที่เสนอ สาระบางส่วนมิใช่เสนอเป็นละครทั้งรายการ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าและแนวคิดในเรื่องที่เสนอ

9. รูปแบบสาริตและทดลอง เป็นการเสนอ "วิธีทำ" หรือการปฏิบัติอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งตามขั้นตอนจากต้นแบบ เพื่อให้ผู้ชมได้แนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติจริงต่อไป

10. รูปแบบเพลงและดนตรี

11. รูปแบบนิตยสาร เป็นรายการที่เสนอหลายประเด็น หลายรส และหลายรูปแบบในรายการเดียวกัน โดยใส่ไว้เป็นชุดๆ

12. รูปแบบการถ่ายทอดสด เป็นรายการที่ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น นอกจากนี้ นิรุต สุพรรณชาติ (2523) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของเทปวีดิทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน ในรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ประกอบการสอนเพื่อเสริมบทเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
2. เสริมบทเรียน (Enrichment Programmed) คือ รายการเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้เรียน
3. เพื่อการสอนโดยตรง โดยมีครูคอยควบคุมชั้น และให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน
4. ใช้เทปวีดิทัศน์มาใช้ในการสอนโดยตรง ไม่ต้องมีครูควบคุม สามารถใช้แก้ปัญหาการ

ขาดแคลนครู

5. ให้ครูหรือนักเรียนฝึกสอนได้เห็นบุคลิกภาพของตนเองในขณะที่ทำการสอน เพื่อจะได้ปรับปรุงลักษณะท่าทางของตนในการสอนครั้งต่อไป

โดยสรุปแล้วการผลิตเทปวีดิทัศน์ให้น่าสนใจสามารถทำได้หลายรูปแบบ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามก็จำเป็นจะต้องคำนึงถึง

ธรรมชาติเนื้อหาวิชา เพื่อให้สัมพันธ์กับรูปแบบที่น่าสนใจ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงรูปแบบการนำเสนอเทปวิดีโอทัศนแบบสาธิต ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการผลิตเทปวิดีโอทัศนในการสอนกิจกรรมนาฏศิลป์ เนื่องด้วยรูปแบบการสาธิตนี้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด เพราะกิจกรรมนาฏศิลป์ต้องอาศัยทักษะการแสดงท่าทาง โดยการถ่ายทอดจากต้นแบบที่มีความชำนาญเฉพาะในการสาธิตท่ารำ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงอย่างถูกต้องตามขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รูปแบบเทปวิดีโอทัศนแบบสาธิต

การสาธิต คือ การอธิบายข้อเท็จจริง โดยมีการแสดงประกอบในบางส่วนหรือทั้งหมดโดยมุ่งให้ผู้ชมทราบวิธีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เช่น สาธิตการปะยางรถจักรยาน สาธิตการเตรียมก๊าซออกซิเจน สาธิตการทำขนม สาธิตทักษะทางกีฬา ฯลฯ เทปวิดีโอทัศนเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับการสาธิต เพราะสามารถเห็นภาพและได้ยินเสียง อีกทั้งสามารถเห็นรายละเอียดขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยมีขั้นตอนในการเตรียมรายการแบบสาธิต ดังนี้

1. ผู้ผลิต และผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษาขั้นตอนของสิ่งที่จะสาธิตโดยละเอียด จนมั่นใจว่าเข้าใจในกระบวนการสาธิตนั้นๆ อย่างแจ่มแจ้ง
2. นำสิ่งที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ เพื่อให้เหมาะสมกับการเสนอทางโทรทัศน์ทั้งในรูปแบบการเสนอเนื้อหา ระยะเวลา
3. หากใช้ของจริงแล้วผู้ชมมองได้ไม่ชัดเจน ควรใช้สื่ออื่นเข้าช่วย เช่น รูปภาพ เป็นต้น
4. การสาธิตที่ใช้เวลานาน ควรเตรียมสิ่งที่ทำสำเร็จไว้แล้วเข้าช่วย เพื่อให้ประหยัดเวลามากขึ้น
5. ควรเลือกผู้สาธิตที่มีปฏิภาณไหวพริบดี และพูดจาคล่องแคล่วเป็นกันเอง จะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนมากขึ้น
6. การวางเค้าโครงบทควรให้มีความน่าสนใจ และน่าติดตาม

การนำเสนอเทปวิดีโอทัศนแบบสาธิต

1. การวางกล้องโทรทัศน์ ควรวางกล้องในตำแหน่งที่สามารถจับภาพระยะใกล้มาก และระยะไกลได้

2. ขณะที่ผู้สาธิตแสดงให้เห็นวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสาธิตทีละอย่าง ภาพที่จับควรจะเป็นภาพสิ่งของนั้นด้วย อย่าให้มีสิ่งอื่นเข้ามาอยู่ในภาพด้วย เพราะจะทำให้ผู้ชมสับสนได้
3. ต้องให้ผู้สาธิตทราบว่า การสาธิตต้องแสดงต่อกล้องเสมอ
4. หากมีความลำบากในการจับภาพ อันจะต้องใช้สิ่งอื่นเข้าช่วยด้วย เช่น กระจกเงาเพื่อจับภาพสะท้อน หรือพยายามหามุมที่เห็นภาพได้ดีและชัดเจนที่สุด
5. การใช้วิธีการแบ่งจอ จะช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเหตุการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

การผลิตเทปวิดีโอ

ธนิต ผิวนิม และ คณะ (2528) , ชิน คล้ายปาน (2528, หน้า 21-22) และ นภาพรณ อัจฉริยะกุล และคณะ (อ้างใน อุดม รัตนอัมพรโสภณ, 2530, หน้า 4-20) ได้กล่าวว่าการผลิตเทปวิดีโอ เป็นความรับผิดชอบของผู้ผลิตโดยตรงที่จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ขั้นวางแผนการผลิต

1.1 การแสวงหาความคิด หรือการหาเรื่อง (Investing an Idea) ที่จะนำมาผลิตโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ คือ

- มีความน่าสนใจเพียงใด
- เป็นแนวคิดที่มีดีในตัวเองควรแก่การวิจัยและเสาะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่
- ผู้ชมจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง
- ผู้ผลิตมีวัตถุประสงค์ต่อผู้ชมอย่างไร
- มีปัญหาเด่นชัดอะไรบ้าง

1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นการคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังที่ผู้ชมได้ชมเทปวิดีโอไปแล้ว โดยกำหนดว่าผู้เรียนจะได้รับหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใดบ้าง อาจเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ และอาจมีหลายวัตถุประสงค์ก็ได้

1.3 การวิเคราะห์ผู้ชม (Target Audience) เป็นการทำความเข้าใจผู้ชมในแง่มุมต่างๆ เพื่อจะได้ผลิตได้ตรงกับความต้องการมากที่สุด โดยคำนึงถึงข้อมูลต่างๆ เช่น เพศ วัย อาชีพ ระดับการศึกษา ความสนใจ จำนวนผู้ชม และเวลา เป็นต้น

1.4 การวิเคราะห์เนื้อหาและข้อมูล (Content Analysis) เป็นกระบวนการวิจัยศึกษาและเสาะแสวงหาเนื้อหาสาระและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการผลิต เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระและข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ เข้าใจ และเพิ่มความน่าเชื่อถือ

1.5 การเขียนบท (Script Writing) เป็นการกำหนดลำดับก่อนหลังของการเสนอภาพและเสียง เพื่อจะให้ผู้ชมได้รับเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยระบุลักษณะภาพและเสียงไว้เด่นชัด โดยอาจทำเป็นแผนผังรายการก่อน แล้วจึงนำไปเขียนบทละเอียดที่สมบูรณ์ต่อไป

1.6 การกำหนดฉากและวัสดุประกอบฉาก จะกำหนดฉากและวัสดุประกอบฉากลงในแบบฟอร์ม เพื่อจะได้ส่งไปให้ฝ่ายดำเนินการออกแบบและจัดสร้าง หรือจัดหาต่อไป

1.7 การกำหนดวัสดุรายการ (Program Materials) เช่น เนื้อหาประเภทรูปภาพ แผนภูมิ ภาพยนตร์ ภาพทัศน์ ฯลฯ ที่จะนำมาใส่หรือประกอบไว้ในรายการ

1.8 การกำหนดผู้แสดงหรือผู้ปรากฏตัว เช่น ผู้ดำเนินรายการ พิธีกร ผู้สาธิต ผู้อภิปราย วิทยากร เป็นต้น โดยเขียนไว้ในแบบฟอร์มแสดง

1.9 การจัดทำแผนผังเวที (Floor Plan) และแผนผังไฟ (Lighting Plan) เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบทราบเกี่ยวกับตำแหน่งของคน ฉาก สิ่งของต่างๆ ตลอดจนไฟที่ใช้ในการถ่ายทำเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันก่อนการผลิตจริง

1.10 การจัดทำงบประมาณ การผลิตเทปวีดิทัศน์แต่ละครั้งควรมีการตั้งค่าใช้จ่ายและงบประมาณไว้ก่อน เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าสถานที่ในการถ่ายทำ ค่าผลิตงานกราฟิก ค่าวัสดุ เป็นต้น

2. ขั้นการเตรียมการผลิต เป็นขั้นตอนของการนำสิ่งที่ได้วางแผนไว้แล้วมาสร้าง ผลิตและจัดให้พร้อมก่อนการผลิตจริง โดยต้องเตรียมในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมบุคลากร เช่น ผู้ดำเนินรายการ ผู้สาธิต และฝ่ายต่างๆ โดยจะต้องแจกบทถ่ายทำเทปวีดิทัศน์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนศึกษาบทล่วงหน้า

- 2.2 การเตรียมสถานที่ การเตรียมสถานที่ในห้องผลิตหรือสตูดิโอ และสถานที่จริง
- 2.3 การเตรียมอุปกรณ์การผลิต เช่น กล้องโทรทัศน์ ระบบเสียง แสง เครื่องฉายและเครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น จำเป็นต้องตรวจสอบเพื่อความพร้อมในการถ่ายทำจริง
- 2.4 การเตรียมฉาก วัสดุประกอบฉาก เครื่องแต่งตัว และแต่งหน้า
- 2.5 การเตรียมวัสดุกราฟิกและวัสดุรายการ ต้องตรวจสอบคุณภาพของผลงานและสาระที่บรรจุไว้ในวัสดุกราฟิก
- 2.6 การเตรียมด้านผู้แสดง ควรมีการซักซ้อมบทเพื่อที่จะไม่เสียเวลาหยุดบ่อยๆ เวลาถ่ายทำจริง
- 2.7 การเตรียมด้านเสียงและแสง เป็นการจัดตำแหน่งของไมโครโฟน แผ่นเสียง เพลง และเทปที่จะใช้ประกอบการผลิต รวมทั้งไฟประเภทต่างๆ ตามที่ต้องการ
- 2.8 การติดตั้งฉากและอุปกรณ์การผลิต เป็นการเตรียมการขึ้นชุดท้าย (Set up) ที่ผู้ผลิตจะต้องดูแลทุกอย่าง “เข้าที่” ตามที่ต้องการ

3. ขั้นตอนการผลิต สามารถจำแนกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 3.1 ขั้นประชุมก่อนการผลิต เป็นการพบปะกันระหว่างผู้ผลิต ผู้ปรากฏตัว และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องเกิดขึ้น ซักซ้อมความเข้าใจและมอบหมายหน้าที่ต่างๆ
- 3.2 ขั้นซ้อม เป็นกระบวนการเตรียมทุกคนให้ผ่านขั้นตอนเหมือนที่จะเกิดขึ้นจริง ๆ เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดที่ขาดไม่ได้เลย โดยอาจใช้วิธีการซ้อมรูปแบบต่างๆ เช่น ซ้อมแห้ง ซ้อมผ่านฉาก ซ้อมกล้อง ซ้อมผ่านกล้อง และซ้อมจริง
- 3.3 ขั้นผลิต ในขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ดำเนินการทันทีหลังจากซ้อมเรียบร้อยแล้ว

4. ขั้นการประเมินคุณภาพ

แม้ว่าจะได้มีการกำหนดแผนการผลิตไว้ดีแล้ว และได้ทำการผลิตตามแผนดังกล่าว โดยมีการควบคุมการผลิตในทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบแล้วก็ตาม รายการที่ผลิตออกมาอาจจะมีคุณภาพยังไม่ได้ก็ได้ ดังนั้นก่อนที่จะนำเทปวีดิทัศน์ดังกล่าวไปใช้ จึงจำเป็นต้องมีการประเมินอีกครั้งหนึ่งก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าคุณภาพของเทปวีดิทัศน์มีความเหมาะสมตามที่ต้องการ ซึ่งมีหลักในการประเมินดังนี้

4.1 การประเมินด้านเทคนิคการผลิต เพื่อสำรวจความบกพร่องหรือข้อผิดพลาดในการผลิตในจุดต่างๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ เช่น ความชัดเจนของเสียง ความต่อเนื่องของภาพหรือความราบรื่นในการนำเสนอ ความคมชัดของภาพ ความสอดคล้องระหว่างภาพและเสียง การจัดมุกกล้อง เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคการผลิตโดยเฉพาะ โดยอาจใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อย หรือการใช้แบบประเมินรายการก็ได้ สำหรับการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4.2 การประเมินด้านเนื้อหา ควรพิจารณาจุดมุ่งหมายของการผลิตว่าเป็นรายการประเภทใด หากเป็นรายการเพื่อการศึกษาก็ต้องเน้นเรื่องความถูกต้องของเนื้อหาเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้ที่ถูกต้อง การประเมินความยากง่ายของเนื้อหาที่น่าสนใจ ด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อความหมายเป็นประเด็นสำคัญ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาในสาขานั้นๆ เป็นผู้ทำหน้าที่ประเมิน อันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงเนื้อหาให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

4.3 การประเมินความน่าสนใจและความเข้าใจเนื้อหา นักวิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวนหนึ่ง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้สำหรับการประเมิน โดยทำการประเมินใน 2 ประเด็นคือ

4.3.1 การประเมินความน่าสนใจ ผู้สังเกตจะทำการบันทึกพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนได้แสดงออกมาขณะชมรายการ โดยไม่ให้กลุ่มตัวอย่างรู้ตัว ในการบันทึกพฤติกรรมจะใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่ได้สร้างขึ้นเป็นการเฉพาะ ซึ่งนักวิจัยได้ทำการแบ่งเนื้อหาของรายการออกเป็นประเด็นตามลำดับตั้งแต่เริ่มจนจบ จากนั้นจะทำการกำหนดค่าคะแนนให้แก่พฤติกรรมที่แสดงออกมาแต่ละพฤติกรรม ค่าของคะแนนที่กำหนดให้สำหรับแต่ละพฤติกรรมนี้อาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเด็นก็ได้ พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นก็ได้ พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงระดับความสนใจที่มีต่อรายการ

4.3.2 การประเมินความเข้าใจเนื้อหาที่น่าสนใจ เมื่อกลุ่มตัวอย่างได้ชมรายการจบแล้ว นักวิจัยขอให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนพึงการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นประเด็นตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ จากนั้นนักวิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลแล้ววิเคราะห์ในเชิงเนื้อหาว่า กลุ่มตัวอย่างที่สรุปประเด็นมานั้นมีจำนวนเป็นสัดส่วนเท่าใดที่เข้าใจเนื้อหา ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถจะเขียนตอบได้ อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์และบันทึกข้อสรุปของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนแทนก็ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริม

เรย์ แอร์สัน และ กอดเฟรดสัน (1984) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนโดยการสอนแบบ รุ่่นพี่สอนรู่่นน้องหรือการติวข้ามอายุ กับการสอนโดยนักเรียนสอนนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า มีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน และการสอนโดยนักเรียนสอนนักเรียนทำให้ความแตกต่างของผู้เรียนน้อยลง

ธาริณี วีระสกุลรัตน์ (2528) ได้สร้างวิดีโอเทปเพื่อการสอนซ่อมเสริมวิชา วิทยาศาสตร์ ภายภาพชีวภาพ เรื่อง “รังสีที่มองไม่เห็น” โดยนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม ผลการทดลองปรากฏว่า บทเรียนวิดีโอเทปที่สร้างขึ้นสามารถใช้สอนซ่อมเสริมอย่างได้ผล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุพร จิวัดศักดิ์ (2531) ได้สร้างบทเรียนสำเร็จรูปในการสอนซ่อมเสริมวิชาฟิสิกส์ เรื่อง โมเมนตัม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอนซ่อมเสริมด้วยบทเรียนสำเร็จรูป ระหว่างการเรียนรายบุคคลด้วยตนเอง การเรียนรายกลุ่มโดยนักเรียนอ่อนปรึกษาตนเอง และการเรียนรายกลุ่มโดยนักเรียนเก่งสอนนักเรียนอ่อน โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพิชัย จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายกลุ่มโดยนักเรียนเก่งสอนนักเรียนอ่อน สูงกว่าการสอนรายกลุ่มโดยให้นักเรียนอ่อนปรึกษากันเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ไพจิตร โชตินิสากรณ์ (2532) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนซ่อมเสริมโดยครูกับการสอนซ่อมเสริมโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม โดยทำไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบ้านแพน จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 24 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังได้รับการสอนซ่อมเสริมทั้ง 2 รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนซ่อมเสริมทั้ง 2 รูปแบบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

กิตติมา ภิงคะสาร (2537) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้วิดีโอทัศน์กับเอกสารสิ่งพิมพ์ในการสอนเสริมเพื่อให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนคำบงวิทยา จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเสริมโดยวิดีโอทัศน์มีระดับความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนเสริมโดยเอกสารสิ่งพิมพ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนซ่อมเสริมที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น โดยการสอนซ่อมเสริมนั้นสามารถใช้วิธีการต่างๆ ที่ได้ผล เช่น การสอนซ่อมเสริมโดยกลุ่มเพื่อน การสอนซ่อมเสริมโดยใช้เทปวิดีโอทัศน์ เป็นต้น เหมาะสำหรับการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำมาใช้ในการสอนซ่อมเสริมเนื้อหากิจกรรมนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เน้นการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทปวิดีโอทัศน์

เพียร ศรีทอง (2529) ได้สร้างและหาประสิทธิภาพรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนวิชาภาษาไทย 102 เรื่อง การละครไทย ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง วิชาเอกพลศึกษา วิทยาลัยพลศึกษา โดยนำไปทดลองใช้และศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง วิชาเอกพลศึกษา จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าผู้เรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจริงหลังจากใช้เทปวิดีโอทัศน์ดังกล่าว

อุดม รัตนอัมพรโสภณ (2530) ได้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนเรื่อง “การใช้น้ำหนักช่วยฝึกนักกีฬา” โดยได้ดำเนินการทดลองกับนักศึกษาระดับปีที่ 1 วิชาเอกพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า รายการโทรทัศน์นี้สามารถนำไปใช้สอนนักศึกษา และนำไปใช้ฝึกสมรรถภาพของนักกีฬาได้เป็นอย่างดี

วัชรรา ช่วยอ่อน (2530) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ทักษะวอลเลย์บอลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการสาธิตด้วยเทปวิดีโอทัศน์ที่เสนอภาพช้าด้วยความเร็ว 12 ภาพ ต่อวินาที ด้วย

จำนวนครั้งที่ต่างกัน โดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทักษะทางกีฬาสูงและต่ำ ผลการทดลองปรากฏว่า

1. กลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาสูง ที่เรียนจากการสาธิตด้วยเทปวิดีโอที่เสนอภาพช้าด้วยความเร็ว 12 ภาพต่อวินาที เสนอซ้ำสามครั้งกับเสนอซ้ำหนึ่งครั้ง มีผลการเรียนรู้ทักษะการเล่นวอลเลย์บอลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนการเสนอซ้ำสองครั้งกับการเสนอซ้ำหนึ่งครั้งและการเสนอซ้ำสามครั้ง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. กลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาต่ำ ที่เรียนจากการสาธิตด้วยเทปวิดีโอที่เสนอภาพช้าด้วยความเร็ว 12 ภาพต่อวินาที เสนอซ้ำหนึ่งครั้งกับเสนอซ้ำสองครั้ง และเสนอซ้ำสามครั้ง มีผลการเรียนรู้ทักษะการเล่นวอลเลย์บอลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการเสนอซ้ำสองครั้งและการเสนอซ้ำสามครั้ง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. กลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาสูง และกลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาต่ำ ที่เรียนจากการสาธิตด้วยเทปวิดีโอที่เสนอภาพช้าด้วยความเร็ว 12 ภาพต่อวินาที เสนอซ้ำหนึ่งครั้ง เสนอซ้ำสองครั้ง และเสนอซ้ำสามครั้ง มีผลการเรียนรู้ทักษะการเล่นวอลเลย์บอลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ผลการเรียนรู้ทักษะการเล่นวอลเลย์บอลของกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาสูง ที่เรียนจากการสาธิตด้วยเทปวิดีโอที่เสนอภาพช้าด้วยความเร็ว 12 ภาพต่อวินาที เสนอซ้ำด้วยจำนวนครั้งต่างๆ กัน สูงกว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาต่ำ ในทุกกรณีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รังษี เกษมสุข (2531) ได้สร้างบทเรียนเทปวิดีโอที่ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่องลักษณะเสียงและการประสมวงของเครื่องดนตรีไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนที่สร้างขึ้น โดยนำไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสวัสดิ์อำเภอบางพลี กรุงเทพมหานคร จำนวน 23 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนเทปโทรทัศน์ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

อนันต์ นิมล (2531) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเทปวิดีโอที่สอนปกติ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 20 คน ของโรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก สำนักงานประถมศึกษาอำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาพบว่า ผลการเรียนรู้กิจกรรมนาฏศิลป์ภาคปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนจากเทปวีดิทัศน์สูงกว่าผลการเรียนจากการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภุชงค์ ศรีจรูญ (2534) ได้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนเรื่อง “การเขียนสืลวดลายด้วยกรวย” สำหรับนักเรียนแผนกศิลปประดิษฐ์ โรงเรียนสารพัดช่าง จำนวน 11 คน โดยให้ผู้เรียนดูรายการโทรทัศน์ และลงมือปฏิบัติการเขียนสืลวดลายด้วยกรวย ซึ่งประเมินพฤติกรรมโดยการสังเกต และประเมินผลการปฏิบัติด้วยแบบสำรวจรายการ ผลการศึกษาปรากฏว่า ผู้เรียนจำนวน 11 คน สามารถลงมือปฏิบัติได้จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 90.91 และมีคะแนนเฉลี่ยในภาคปฏิบัติเป็นร้อยละ 90.50

กัลยา ยอดระยับ (2535) ได้สร้างวีดิทัศน์ประกอบการสอนกิจกรรมนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โรงเรียนวิชากร กรุงเทพฯ โดยให้ดูการสาธิตท่ารำและปฏิบัติท่ารำจากเทปวีดิทัศน์ จากนั้นทำการสังเกตโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนจากการปฏิบัติท่ารำ ผลการทดลองปรากฏว่า วีดิทัศน์ประกอบการสอนกิจกรรมนาฏศิลป์มีประสิทธิภาพ 88.01 / 87.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80

วิชัย ใจนานนท์ (2535) ได้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเรื่อง แม่ไม้มวยไทย โดยใช้ทดลองศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสระแก้ว อำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 20 คน ซึ่งใช้แบบประเมินความรู้และแบบประเมินการปฏิบัติ เพื่อวัดผลการเรียนรู้หลังจากที่ได้เรียนโดยใช้เทปวีดิทัศน์ ผลการศึกษาปรากฏว่า คะแนนภาคความรู้ของนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 84.75 โดยมีนักเรียนทำคะแนนได้ร้อยละ 80 ขึ้นไปจำนวน 16 คน ส่วนผลของการปฏิบัติท่าแม่ไม้มวยไทยได้ถูกต้องทั้งหมดคือ 15 ท่า

สุทธิรา แก้วมณี (2536) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์เรื่อง รำวงมาตรฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากเทปวีดิทัศน์กับการสอนแบบปกติ โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 41 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากเทปวีดิทัศน์สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จารุณี ลิ้มปานานนท์ (2539) ได้สร้างชุดฝึกกิจกรรมนาฏศิลป์ด้วยตนเอง สำหรับครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ทดลองกับครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่มีวุฒิการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ จำนวน 15 คน ซึ่งภายในชุดฝึกประกอบด้วย เอกสารสิ่งพิมพ์ประกอบภาพ แอบบันทึกเสียง เทปวีดิทัศน์ และคู่มือการใช้ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติกิจกรรมนาฏศิลป์ก่อนและหลังการใช้ชุดฝึก และศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อชุดฝึก ผลการวิจัยพบว่า คะแนนภาคความรู้และภาคปฏิบัติก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนในด้านความคิดเห็นพบว่า ชุดฝึกกิจกรรมนาฏศิลป์นี้มีประโยชน์ สามารถเพิ่มพูนความรู้และทักษะการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทปวีดิทัศน์ที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า เทปวีดิทัศน์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการสาธิตอย่างละเอียดเป็นขั้นตอนจากภาพและเสียงประกอบที่สามารถดึงดูดความสนใจผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน ก็ย่อมส่งผลทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้นๆ สูงตามไปด้วยนอกเหนือจากการเรียนการสอนแบบปกติ นอกจากนี้สื่อดังกล่าวจะสามารถช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนในกรณีที่ครูผู้สอนไม่มีความรู้ หรือความถนัดเฉพาะด้านได้เป็นอย่างดี